

Chişinău : Centrul Tehnologii Informaţionale, 1998. – 185 p.

11. Менджул М. В. Кампанії адвокати як інструмент демократичних перетворень / М. В. Менджул, В. В. Навроцький. – Ужгород : КАПЛ «ВЕСТЕД» видавництво Олександри Гаркуші – 2011. – 66 с.

12. Кіященко Г. Адвокати : практичний посібник / Ганна Кіященко. – К. : Ресурсний центр ГУРТ, 2009. – 100 с.

13. John J. Patrick. The Oxford Guide to the United States Government / John J. Patrick, Richard M. Pious, Donald A. Ritchie. – Oxford-New York : Oxford University Press, 2001. – 802 p.

ЛЯСКОВЕЦЬ О. В.,
викладач кафедри загально -
правових дисциплін
(Дніпропетровський
гуманітарний університет)

УДК 340.12

ПОЗИТИВІСТСЬКА МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРАВА У ПРАЦЯХ М. І. ПАЛІЄНКА ТА Ф. В. ТАРАНОВСЬКОГО

Розглянуто основні постулати вчення про право визначених вчених і використання ними позитивістської методології під час дослідження таких явищ, як держава і право.

Ключові слова: позитивістська методологія, загальна теорія права і держави, юридичний позитивізм.

Рассмотрены основные постулаты учения о праве определенных ученых и использование ими позитивистской методологии в исследованиях таких явлений, как государство и право.

Ключевые слова: позитивистская методология, общая теория права и государства, юридический позитивизм.

The basic tenets of the doctrine about the right of certain scholars and their usage of the positivistic methodology during the investigation of such phenomena as the state and law were considered.

Key Words: positivistic concept, general theory of the state and law, legal positivism.

Вступ. Формування національної правової системи завжди пов'язано з правовою історією, що формувалась довгий час на тій чи іншій території. Це, в свою чергу, викликає потребу вивчення методологічних поглядів визнаних учених-правознавців, які досліджували історію формування права у визначеній країні. До кола таких учених в Україні належать Ф. В. Тарановський та М. І. Палієнко, яких вважають представниками позитивістської правової школи, що мала широке визнання в колі українських учених-правознавців кінця XIX – початку XX ст. Необхідність розгляду визначеної тематики пояснюється ще й тим положенням, поширеним у юридичній літературі, що й у сучасному праворозумінні позитивістська

парадигма є превалює: «...сьогодні в Україні фактично відсутнє якісне, нове наукове юридичне знання, в системі вітчизняної юридичної науки панує суто позитивістський підхід до пізнання права і держави, увага зосереджується головним чином на політичному аспекті їх функціонування, продовжуються спроби пристосувати реальну правову і державну дійсність до інтересів і бажань владних соціальних сил, майже ігнорується людська сторона права й держави тощо, що робить сучасне чинне право неефективним» [2, с. 5].

Постановка завдання. Мета дослідження – розглянути основні постулати вчення про право визначених учених та використання ними позитивістської методології під час дослідження таких явищ, як держава і право.

Стан дослідження. Тема розвитку позитивістських поглядів українських учених-правознавців відображена в дослідженнях вітчизняних і зарубіжних авторів: С. С. Алексєєва, В. Д. Бабкіна, М. І. Козюбри, В. С. Нерсесянца, Н. М. Онищенко, П. М. Рабіновича, І. Ф. Скакун, В. Селіванова, В. І. Тимошенко, І. Б. Усенка та ін.

Результати дослідження. У другій половині XIX ст. в історико-правових дослідженнях російських та українських учених на зміну гегельянству приходить нова філософська парадигма – позитивізм, який розглядає єдність методів дослідження в соціальних і природних науках, визнає еволюціонізм у розвитку людського суспільства, системно розглядає причини й стадії розвитку соціуму. У багатьох наукових центрах Російської імперії виникають наукові школи, що вивчають залежність і взаємовплив держави і права. «Для усунення професійної вузькості й викорінювання переживань «антиісторизму», що підтримувалися догматикою, потрібен був юрист чистої крові, який перевершив би всю догматичну премудрість, розкрив би убожество «юриспруденції понять» і потім вивів би правознавство на більш широку арену соціального вивчення права. Таким реформатором виявився Р. Ієрінг, який увібрив у себе поширені в науковій сфері емпіричну й соціологічну точки зору та за її допомогою відновив правознавство» [3, с. 5], – писав Ф. В. Тарановський, відмічаючи значення позитивізму і представників цього напрямку в подальшому розвитку вчення про право.

Видатну роль у розвитку соціологічного напрямку позитивістської парадигми в загальній теорії права і держави в Росії відіграв М. М. Ковалевський (1851–1916 рр.) – професор державного права Московського університету (протягом кількох років він викладав і в Петербурзькому університеті).

Його видатну роль в розвитку позитивізму Ф. В. Тарановський зазначив у своїй праці «М. М. Ковалевський як історик права». «М. М. Ковалевський не пішов ні дорогою добре відомої йому англійської «конституційної історії», яка вишукувала нормативні прецеденти для публічно правових відносин і підміняла в такий спосіб догму відсутньої конституційної хартії, ані шляхом історії права чужої для нього німецької школи права, яка все ж таки бачить в історії переважно засіб для кращого тлумачення чинного законодавства, – писав учений. – Він слідував зразкам, даним порівняльними мовознавцями, фольклористами, дослідниками первісної культури, істориками релігій та установ, економістами нової школи, і дивився на історичне вивчення права як на придбання матеріалу для створення абстрактної науки про суспільство, тобто соціології.

Позитивна філософія надала М. М. Ковалевському два регулятивних положення для його історико-юридичних досліджень, а саме: принцип consensus'а суспільних явищ і порівняльний метод їх вивчення» [3, с. 9].

Ковалевський займався розробкою так званої генетичної соціології як частини загальної соціології. У центрі його уваги були питання суспільного життя, пов'язані з походженням соціальних інститутів: сім'ї, власності, держави, права, моральності, релігії. Основу методології дослідження Ковалевського становив історико-порівняльний метод, розробці і

обґрунтуванню якого він надавав першорядного значення: «Порівняльний метод спостереження суспільних явищ, науково поставлений О. Контом, М. М. Ковалевський чітко відрізняв від того «порівняльного» методу інтуїтивної політичної мудрості, яким оперував Монтеск'є. ... Припускаючи подвійне використання порівняльного методу, – для цілей порівняльного правознавства та у видах розробки національної історії права, – й визначаючи подвійне завдання порівняльно-історичного вивчення як для розкриття схожості, так і для виявлення відмінностей у розвитку окремих людських спільнот, М. М. Ковалевський особисто більше тяжів до порівняльного правознавства й висував на перший план з'ясування моментів схожості. Встановлення й пояснення відмінностей убачалося йому завданням другого плану, виконання якого можливо лише після попереднього виявлення і розуміння основних моментів схожості у розвитку людських суспільств.

Повністю поглинутий еволюційною точкою зору, М. М. Ковалевський вбачав в історії права, яка спиралася на соціологію, початок і кінець усієї наукової теорії права» [3, с. 10–11].

Як відомо, позитивізм розробив концепцію, відповідно до якої методи дослідження, що застосовуються в природознавстві, можна використовувати у проведенні суспільно-соціальних досліджень. Таке поєднання методологій призвело до появи соціології як прикладної науки.

Методологічні підходи до дефініцій «право» і «держава» надали деяким авторам можливість зараховувати погляди М. І. Палієнка та Ф. В. Тарановського до юридичного позитивізму, що викликає певні непорозуміння, бо, можливо, на початку своєї наукової діяльності вони й тяжіли до догматичного методу дослідження, але еволюціонували в напрямку соціологічного позитивізму. Це положення, висловлене В. І. Тимошенко не викликає сумніву [1, с. 352]. У своїй праці «Нормативний характер права та його відмінні ознаки. До питання про позитивізм у праві» М. І. Палієнко зазначав: «Як і всі етичні норми, право є своєрідні правила, що визначають обов'язковий порядок людських відносин. Оскільки відома норма або правило обов'язкового, що визначає поведінку особистості, є індивідуальним уявленням або переконанням, ми кажемо про внутрішню (інтуїтивну), суб'єктивну норму, оскільки ж норма обов'язкового надається ззовні, тобто обов'язковий порядок відносин особистості визначається правилами чи нормами, що виходять від інших особистостей, суспільної групи або організованої суспільної влади, така норма виявляється об'єктивною, зовнішньою нормою обов'язкового» [1, с. 355–356].

Ф. В. Тарановський не дав загального визначення права. У складі поняття права він виділяв два елементи: 1) відображення у його змісті співвідношення суспільних сил, що історично змінюються і визначають суспільні цілі та шляхи їх досягнення; 2) незмінна з формального боку нормативна дія права на індивідів, учасників об'єднаної визначеним правом спільноти.

Проте, безумовно, у своїх визначеннях Ф. В. Тарановський більше тяжіє до соціологічного позитивізму: «Право не лише переживається у свідомості індивіда, а й об'єктивно діє у соціальному середовищі. Об'єктивна дія відображається одночасно у психіці обох учасників відносин, що регулюється юридичною нормою. На одній стороні усвідомлюється свій обов'язок і чуже домагання, на іншій – усвідомлення свого домагання і чужого обов'язку. Виконання веління юридичної норми настає тільки за повної відповідності зазначених психічних переживань на обох сторонах і за встановлення єдності нормативного критерію ... Психологічне і соціологічне вивчення права не виключають одне одного, а, навпаки, взаємно доповнюють. Отримане шляхом психологічного аналізу з'ясування своєрідного нормативного впливу права на індивідуальну волю матиме для нас повний і більш глибокий зміст, якщо ми встановимо зв'язок його з фактами суспільного життя» [4, с. 79].

Висновки. Тож зазначимо: обидва науковці визначають право як складне суспільне явище, що потребує розгляду внутрішньої і зовнішньої сторони права: як уявлення особистості

(внутрішня складова) і як вимог, що виставляються до особистості з боку суспільства – обов'язкова поведінка. Це свідчить про їх тяжіння до положень соціологічного позитивізму. Щодо Ф. В. Тарановського, то його погляди еволюціонували від догматичного методу дослідження історико-правових явищ до плюралістичного підходу у вивченні права.

Список використаних джерел:

1. Антологія української юридичної думки : в 6 т. ; редкол. : Ю. С. Шемшученко (голова) та ін. – Том 1 : Загальна теорія держави і права, філософія та енциклопедія права / упорядники В. Д. Бабкін, І. Б. Усенко, Н. М. Пархоменко. – К. : Видавничий дім «Юридична книга», 2002. – 568 с.
2. Селиванов В. Право та влада в незалежній Україні: методологічні аспекти / Селиванов В. – К., 2003. – 729 с.
3. Тарановский Ф. В. М. М. Ковалевский, как историк права / Ф. В. Тарановский // Вестник гражданского права. – Варшава, 1910.
4. Тарановский Ф. В. Учебник энциклопедии права / Тарановский Ф. В. – Юрьев, 1917.

ЯНКОВСЬКА Г. В.,

кандидат філологічних наук, доцент
(Національна академія внутрішніх справ)

УДК 341.1+342.2+342.7

ПРИНЦИПИ МОВНОЇ РІВНОСТІ ТА НЕДИСКРИМІНАЦІЇ

З'ясовано сутність принципів мовної рівності та недискримінації за мовною ознакою на основі теоретичних праць, міжнародних документів та конституцій пострадянських держав.

Ключові слова: *принцип мовної рівності, принцип недискримінації за мовною ознакою.*

Выяснена сущность принципов языкового равенства и недискриминации по языковому признаку на основе теоретических работ, международных документов и конституций постсоветских государств.

Ключевые слова: *принцип языкового равенства, принцип недискриминации по языковому признаку.*

The essence of principles of language equality and non-discrimination on the basis of language has been clarified after investigating theoretical papers, international documents and constitutions of the former Soviet states.

Key words: *principle of language equality, principle of non-discrimination on the basis of language.*

Вступ. В епоху глобалізації мовні питання набувають особливого значення: територія використання, сфери застосування певних мов значно розширюються, інших – значно зменшуються. Мовці потрапляють у різні мовні середовища, в неоднакові обставини для

